

Havdalah Without a Sense of Smell

A. Origin

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף נא עמוד ב

משנה./ אלו דברים שבין בית שמאי ובין בית הלל בסעודה: בית שמאי אומרים, מברך על היום ואחר כך מברך על היין, ובית הלל אומרים: מברך על היין ואחר כך מברך על היום. בית שמאי אומרים: נוטלין לידים ואחר כך מוזגין את הכוס, ובית הלל אומרים: מוזגין את הכוס ואחר כך נוטלין לידים. בית שמאי אומרים: מקנח ידיו במפה ומניחה על השלחן, ובית הלל אומרים: על הכסת, בית שמאי אומרים: מכבדין את הבית ואחר כך נוטלין לידים, ובית הלל אומרים: נוטלין לידים ואחר כך מכבדין את הבית. **בית שמאי אומרים: נר ומזון בשמים והבדלה, ובית הלל אומרים: נר ובשמים מזון והבדלה.** בית שמאי אומרים: שברא מאור האש, ובית הלל אומרים: בורא מאורי האש. **אין מברכין לא על הנר ולא על הבשמים של נכרים ולא על הנר ולא על הבשמים של מתים, ולא על הנר ולא על הבשמים של עבודה זרה.**

תוספות מסכת ביצה דף לג עמוד ב

וא"ת למה נמנעו כשחל יום טוב במ"ש מלהריח בשמים משום... וגם אין שייך לפרושי טעמא משום **אש גיהנם שמתחיל לשרוף ולהסריח ולכך מברכין בכל מ"ש דעלמא** וכשחל יום טוב במ"ש אז אין האש מתחיל לשרוף ולהסריח ולכך לא מברכין דהא גם ביום טוב שובת דא"כ גם במוצאי יום טוב אמאי לא מברכין אבשמים וגם אין לפרש דהא דמברכין אבשמים במ"ש משום **נפש יתירה שאבד ומריח הבשמים ומישב דעתו עליו** וכשחל במ"ש אז אינו מפסיד נפש יתירה דביו"ט אית ליה נשמה יתירה דא"כ במוצאי יום טוב אמאי לא מברכין אבשמים ואי ליכא הני טעמי א"כ מ"ט דמברכין אבשמים במ"ש וי"ל דלעולם טעמא דמברכי' אבשמים במ"ש **הוי משום נשמה יתירה** ובי"ט ליכא נשמה יתירה וא"ת אמאי לא מברכין אבשמים כשחל יום טוב להיות במ"ש **כיון דיש לו מאכלים חשובים וטובים מישב דעתו ממילא בלא ריח בשמים.**

תלמוד בבלי מסכת ביצה דף טז עמוד א

דאמר רבי שמעון בן לקיש: נשמה יתירה נותן הקדוש ברוך הוא באדם ערב שבת, ולמוצאי שבת נוטלין אותה הימנו, שנאמר שבת וינפש, כיון ששבת ווי אבדה נפש.

רמב"ם הלכות שבת פרק כט הלכה כט

ולמה מברכים על הבשמים במוצאי שבת מפני שהנפש דואבת ליציאת שבת משמחין אותה ומיישבין אותה בריח טוב.

B. Is Smelling Besamim a Mitzvah?

רא"ש מסכת ברכות פרק ח סימן ג

אמר רב יהודה אמר רב אין מחזרין על האור כדרך שמחזרין על כל המצות לפי שברכה זו אינה אלא לזכר בעלמא

שנברא האור במו"ש דאי משום הנאת האור מברך היה צריך לברך בכל פעם ופעם כשנהנין מן האור מכ"ש על

הבשמים דאינה אלא להשבת נפשו:

בית הבחירה למאירי מסכת ברכות דף נג עמוד ב

ומ"מ... שעל הבשמים מחזרין **שלכבוד שבת הותקנו להודעת נשמה יתרה**

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רצז סעיף א

מברך על הבשמים אם יש לו, ואם אין לו א"צ לחזור אחריהם.

C. When You Can't Smell

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רצז סעיף ה

מי שאינו מריח אינו מברך על הבשמים אא"כ נתכוין להוציא בני ביתו הקטנים שהגיעו לחינוך או להוציא מי שאינו יודע.

תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף כט עמוד א

תני אהבה בריה דרבי זירא: כל הברכות כולן, אף על פי שיצא - מוציא, חוץ מברכת הלחם וברכת היין, שאם לא יצא - מוציא, ואם יצא - אינו מוציא.

שולחן ערוך אורח חיים הלכות בציעת הפת, סעודה, וברכת המזון סימן קסז סעיף יט

מי שאינו אוכל אינו יכול לברך ברכת המוציא להוציא האוכלים, אבל לקטנים יכול לברך אף על פי שאינו אוכל עמהם, כדי לחנכם במצות.

משנה ברורה סימן קסז ס"ק צב

(צב) ברכת המוציא - וה"ה בכל ברכת הנהנין דדוקא ברכת המצוה שכל ישראל ערבים זה בזה וכאשר חבירו לא יצא

ידי המצוה הוי כאלו הוא לא יצא משו"ה יכול להוציא אפילו הוא כבר יצא ידי המצוה משא"כ בברכות הנהנין שאע"פ

שהן חובה על הנהגה לברך דאסור ליהנות מהעוה"ז בלא ברכה מ"מ בידו שלא ליהנות ולא לברך לפיכך אותו שאינו נהנה אין נקרא מחויב בברכה זו ועיין לקמן סי' קצ"ז ס"ד במ"ב לענין בהמ"ז:

טור אורח חיים הלכות שבת סימן רצז

וכתב עוד ה"ר אפרים מי שאינו מריח ומברך על הבשמים **הוי ברכה לבטלה ואף להוציא בני ביתו אינו יכול ולא דמי לקידושא ואבדלתא וברכת המוציא של מצוה שהן חובה אבל זה אינו אלא מנהג בעלמא**

ולא נהירא שהרי פורס אדם פרוסה לבני ביתו אף ע"פ שאינו אוכל עמהם **והתם מאי חובה איכא¹** וכן הורה לי אדוני אבי הרא"ש ז"ל:

בית יוסף אורח חיים סימן רצז

ומכל מקום אפשר לקיים הוראת הרא"ש דאע"ג דאינו חובה **כיון שהכמים קבעו אותו מנהג הוה ליה מצוה** ודמי לקדושא וברכת המוציא של מצוה:

בית יוסף אורח חיים סימן רצז

ובארחות חיים (הל' הבדלה סי' ח) כתוב שיש אומרים שאע"פ שאינו נהנה מריח שאין לו חוש הריח מברך שאע"פ שאינו מרגיש בריח הנאה יש לו שמחזק ראשו וגופו:

משנה ברורה סימן רצז ס"ק יג

(יג) או להוציא וכו' - כל האחרונים חולקין ע"ז וסוברין דוקא להוציא ב"ב הקטנים הוא דשרי שמוטל עליו כדי לחנכם במצות אבל לא להוציא מי שאינו יודע דכיון שהוא אינו חייב בדבר אינו יכול להוציא אחרים ידי חובתן דאף דבעצם קידוש והבדלה יכול להוציא לאחרים אף על פי שאינו חייב בדבר כגון שיצא מכבר שאני התם שהן חובה על כל איש ישראל וכל ישראל ערבים זה בזה משא"כ בזה שהוא רק מנהג החכמים ואין צריך לחזור אחריו וכדלעיל בס"א הוא דומה לכל ברכת הנהנין שאינו יכול להוציא אחרים בברכתו אם אינו נהנה אז בעצמו

שער הציון סימן רצז ס"ק יג

(יג) ט"ז ומגן אברהם ואליה רבה ותוספות שבת ודרך החיים וכן הגר"א הניח בצריך עיון את דין השולחן ערוך, ודלא כשבות יעקב שהובא בשערי תשובה:

¹ See R' Rimon's Presentation

ספר הביאני חדריו, עמ' מה

- ג. מי שאיבד את חוש הריח, אינו מברך ברכות הריח קפ.
- ד. מי שנמצא בבידוד בחודש ניסן, אינו יכול לברך ברכת האילנות על ענף של עץ תלוש שיש בו פריחה קפא.

..... ❁ הערות והארות ❁ .....

קעו. עפ"י דרישה יו"ד סי' ר"ס, שו"ת זכרון יוסף או"ח סי' ה' וזכר דוד פרק פ"א. הגר"י זילברשטיין.

קעז. יעו"ש שו"ע הרב סי' ר"ד סט"ו. הגר"י זילברשטיין. ויעו"ש להלן בהלכות פסח לגבי אכילת מצה ומרור במי שאין לו טעם.

קעת. הגר"ד מורגנשטרן, דבברכה ראשונה לכאורה תלוי הדבר במחלוקת הראשונים אם תקנת הברכה תלויה בהנאת החיך, או תלויה בהנאת מעיו. לגבי ברכה אחרונה ודאי אם ניזון והיה הנאת מעיו ואכל כדרך אכילה מברך, אך לכאורה ברכה ראשונה תלויה במחלוקת זו.

קעט. שו"ע סי' ר"ד ס"ז ומשנ"ב ס"ק מ"ב.

קפ. שו"ע סי' רצז סעיף ה. ולענין להוציא את בני ביתו או אחרים בברכת בורא מיני בשמים בהבדלה, ע"ש במשנ"ב ס"ק יג.

כתב עת אסיא, חוברת קי"ז-קי"ח, עמ' 31

י. אחד התסמינים של מחלת הקורונה הוא איבוד חוש הריח. לפיכך לא יברך על **הבשמים** בהבדלה במוצאי שבת¹⁴². ואם נתכוין להוציא בני ביתו הקטנים שהגיעו לחינוך רשאי לברך על הבשמים, אף שהוא עצמו אינו יכול להריח¹⁴³. ומכל מקום מי שאינו יכול להריח יכול לענות אמן על ברכת הבשמים בהבדלה, ואין ענייתו נחשבת הפסק כיון שהוא מסדר ההבדלה ומכבוד המצוה¹⁴⁴.

¹³⁹ בעצם ההיתר ללוות יולדת בנסיעה לבית חולים בשבת – ראה בספרי **תרפואה כהלכה** כרך ב עמ' 256 בסעי' לא.

¹⁴⁰ **מנחת אשר** – בתקופת הקורונה סי' טו.

¹⁴¹ פסקי קורונה של הגר"צ שכטר, פורסם באתר: <https://www.kolcorona.com/tav-schachter-official-pesakim>

¹⁴² טורשו"ע או"ח רצז ה; שו"ת **תרומת הרשן** פסקים וכתבים סי' רד.

¹⁴³ ואמנם בטורשו"ע שם כתב שיכול להוציא גם גדולים אם אינם יודעים לברך בעצמם, וכן הכריע בשו"ת **שכת יעקב** ח"ג סי' כ, אך רוב האחרונים חלקו בזה על השו"ע, וכן הכריע במ"ב שם סק"ג שדווקא להוציא בני ביתו הקטנים שהוא מדין חינוך, אבל לא גדולים אפילו מי שאינו יודע. וראה שו"ת **רדב"ן** ח"ה סי' ב' אלפים שכא שכתב שלא יברך, וראה מה שהעיר על דבריו בהגהות דעק"א סוסי' רצז. וראה באריכות בשו"ת **יביע אומר** ח"ד חא"ח סי' כד. וראה בשו"ת **הלקת יואב** מהדו"ק אונס סי' ד. ואמנם במ"ב שם סק"א כתב שמדובר במי שאין לו חוש הריח, אבל בשו"ת **הלכות קטנות** ח"ב סי' קפג כתב שהוא-הדין גם במי שיש לו נזלת, שלמרות שזה רק מצב זמני, ודומה למצב בקורונה.

¹⁴⁴ **מנחת שלמה** על מס' פסחים עמ' רח"ץ. וראה **הליכות שלמה**, מועדים ח"ב פט"ז בארחות הלכה הע' 35.